

Sylwia Góra

ORCID 0000-0002-8844-9528

Uniwersytet Pomorski w Słupsku

sylwia.gora@upsl.edu.pl

RELACJE PAŃSTWO–KOŚCIÓŁ KATOLICKI WE WSPÓŁCZESNEJ REPUBLICIE MOŁDAWII I NADDNIESTRZU A POZYCJA PRAWOSŁAWIA

WPROWADZENIE

Mołdawia jest państwem świeckim. Ustawa zasadnicza Republiki Mołdawii przyjęta w 1994 r., kilkukrotnie modyfikowana, gwarantuje wolność religijną, akcentując autonomię związków wyznaniowych – ich prawo do samodzielnego tworzenia i rządzenia się własnym prawem wewnętrznym. Żadnej religii nie zapewnia uprzywilejowania, choć w praktyce jest inaczej, o czym m.in. traktuje niniejszy artykuł.

W społeczeństwie mołdawskim Kościół prawosławny ma charakter większościowy (ponad 90%), zaś Kościół katolicki należy do wyznań mniejszościowych (poniżej 1%)¹. W Naddniestrzańskiej Republice Mołdawskiej (NRM, potocznie zwanej także Naddniestrzem) jest podobnie, ponad 90% mieszkańców to prawosławni, a katolicy należą do mniejszości religijnej.

Celem artykułu jest zaprezentowanie relacji państwo–Kościół katolicki we współczesnej Republice Mołdawii oraz w Naddniestrzu – państwie, które nie jest uznawane na arenie międzynarodowej².

Inspiracją do napisania artykułu był wyjazd charytatywny do Mołdawii i NRM w dniach 17–24 sierpnia 2019 r., zorganizowany przez Stowarzyszenie Pomocy Polakom na Wschodzie „Kresy”³, podczas którego odwiedzaliśmy m.in. kościoły katolickie na tych terenach, katolicki cmentarz w Kiszyniowie oraz spotkaliśmy się z panią Natalią Siniawską – prezeską Towarzystwa „Jasna Góra” w Tyraspolu – oraz polskimi dziećmi.

¹ *Diocese of Chişinău. Moldova*, <http://www.gcatholic.org/dioceses/diocese/chiso.htm> [dostęp: 25 kwietnia 2023], precyzuje, że katolików jest 19,980 (0,6% z 3 544 140 liczby mieszkańców, dane z 2020 r.).

² Zob. V. Serzhanova, *Reflections over the Legal and Constitutional Status of Transnistria*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2017, nr 6(40), s. 71–86.

³ Zob. *Stowarzyszenie Pomocy Polakom na Wschodzie „Kresy”*, <https://kresy-krakow.com.pl> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

I. PAŃSTWO ŚWIECKIE – ROZDZIAŁ RELIGII I PAŃSTWA

Według ostatniego spisu powszechnego Krajowego Biura Statystyki Mołdawii z 2014 r., który nie uwzględnia NRM, z ogólnej liczby osób deklarujących swoją religię 96,8% uważa się za prawosławnych, zaś katolicy stanowią 0,1%⁴.

W Naddniestrzu szacuje się, że 80% ludności należy do Mołdawskiego Kościoła Prawosławnego⁵. Istotne miejsce w naddniestrzańskim życiu publicznym, jak również politycznym, zajmuje Rosyjska Cerkiew Prawosławna⁶.

Republika Mołdawii jest państwem świeckim. Brakuje jednolitej struktury cerkiewnej, Mołdawski Kościół Prawosławny jest bowiem podporządkowany Rosyjskiemu Kościołowi Prawosławnemu, a Besarabska Cerkiew Prawosławna (zwana także Metropolią Besarabii) jest jedną z metropolii Rumuńskiego Kościoła Prawosławnego⁷. Katolicy są zaliczani do mniejszości religijnej, podobnie jest w Naddniestrzu. Kościół katolicki w Mołdawii jest związany w swym istnieniu z Kościołem katolickim w Polsce. Większość katolików w tym kraju jest pochodzenia polskiego.

Z uwagi na to, że nie ma uniwersalnego modelu instytucji rozdziału Kościoła i państwa, w każdym państwie funkcjonuje ona inaczej. Jej model idealny w ujęciu Ryszarda Małajnego (1953–2018) to: „1) organizacyjna i funkcjonalna odrębność aparatu państwowego i kościelnego, 2) realizacja zasady wolności sumienia i wyznania, 3) laicki charakter państwa wynikający z prowadzenia przezeń polityki neutralności w kwestiach światopoglądowych, 4) traktowanie przez państwo związków wyznaniowych właściwie w taki sam sposób jak stowarzyszenia”⁸. Państwo świeckie zasadniczo nie interesuje się kwestią religii

4 National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova, *Key results of the 2014 Population and Housing Census*, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=en&id=5583> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

5 US Department of State, Moldova 2021, *Report on International Religious Freedom*, Washington, <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/moldova/> [dostęp: 25 kwietnia 2023]; Mołdawski Kościół Prawosławny dzieli się na sześć eparchii: kiszyniowską, ty-raspolską i dubosarską, jedyniecką i bryczańską, kagulską i komracką, Ungheni i Nisporeni oraz bielecką i falesztańską; zob. *Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove. Eparhii*, <https://mitropolia.md/eparhii/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

6 P. Oleksy, *Wspólnota z przypadku. Studium tożsamości mieszkańców Naddniestrza*, Gniezno 2016, s. 71.

7 Zob. L. Turcescu, L. Stan, *Church-state conflict in Moldova: the Bessarabian Metropolitanate*, „Communist and Post-Communist Studies” 2003, t. 36, s. 443–465; S. Panainte, *Secularism in Republic of Moldova – politics of religion or religious politics: where do we draw the boundaries?*, „Romanian Journal of Political Science” 2006, t. 6, nr 2, s. 89–100; B. Zdaniuk, *Wstęp* [w:] *Konstytucja Republiki Mołdawii*, wstęp i tłum. z j. rumuńskiego B. Zdaniuk, Warszawa 2014, s. 12; W.J. Jesioneck, *Prawosławie w życiu gagauskiej społeczności w Mołdawii*, „Humanistyka i Przyrodoznawstwo” 2018, nr 24, s. 331–332.

8 R. Małajny, *Państwo świeckie (rozdział Kościoła od państwa)* [w:] *Leksykon prawa wyznaniowego. 100 podstawowych pojęć*, red. A. Mezglewski, Warszawa 2014, s. 277.

Relacje państwo–Kościół katolicki we współczesnej Republice Mołdawii...

wyznaną przez obywateli. Nauczanie religii w szkolnictwie publicznym ma charakter nieobligatoryjny lub w ogóle nie występuje⁹.

Państwo świeckie nie popiera określonych wyznań, nie ogranicza ich, nie otacza opieką i nie wspiera finansowo. Gwarantuje równouprawnienie wszystkich wyznań¹⁰. Zwierzchnik mołdawskich katolików, biskup Kiszyniowa Anton Coșa, podkreśla, że Kościół katolicki nie jest wspierany przez państwo mołdawskie. Nie ma własnego dziedzictwa materialnego, funduszy, a zatem szuka pomocy z zewnątrz, np. poprzez organizowane w Polsce zbiórki na wsparcie dla Kościoła na Wschodzie¹¹.

II. KOŚCIÓŁ KATOLICKI W MOŁDAWII I W NADDNIESTRZU

Pierwsi katolicy, Polacy i Niemcy, przybyli do Mołdawii za panowania carycy Katarzyny II (1762–1796)¹². W czasach ZSRR Kościół katolicki na terenie Mołdawii był prześladowany, a jego odrodzenie nastąpiło pod koniec lat 80. XX wieku¹³. W latach 1962–1978 czynny był tylko jeden kościół w Kiszyniowie. W okresie radzieckim wiernym posługiwał tylko jeden duszpasterz, a otwarte przyznanie się do polskości było bardzo ryzykowne. Ateizacja i sowietyzacja przyczyniły się do ogromnych zmian w religijności Polaków. Po 1989 r. pojawiła się kategoria „Ukraińców-katolików” (część Polaków „ucieła” bowiem w narodowość ukraińską), Ukraińców polskiego pochodzenia uczęszczających do cerkwi czy prawosławnych Polaków¹⁴.

⁹ P. Borecki, *Państwo laickie w świetle dorobku współczesnego konstytucjonalizmu europejskiego*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza” 2016, nr 6, s. 173.

¹⁰ M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 1993, s. 100; w artykule S. Góra, D. Góra (*Relacje państwo–Kościół katolicki oraz przemiany kulturowe na współczesnej Malcie – zasady a rzeczywistość*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2021, t. 13, s. 86) wspominają o państwach wyznaniowych, gdzie występuje instytucjonalny spłot instytucji państwa z religią (związkami wyznaniowymi). Państwa wyznaniowe można podzielić ze względu na kryterium wyznaniowe na: katolickie (np. Malta), protestanckie (np. państwa skandynawskie) czy muzułmańskie (np. Arabia Saudyjska); zob. J. Szymanek, *Państwo wyznaniowe* [w:] *Leksykon prawa...*, dz. cyt., s. 190–294.

¹¹ A. Coșa, *Mołdawia: potrzebujemy księży z Polski*. Wywiad, <https://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,29621,moldawia-potrzebujemy-ksiezy-z-polski-wywiad.htm> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

¹² Tamże.

¹³ Na temat zarysu historii Kościoła katolickiego w Mołdawii, początków chrystianizacji na ziemiach mołdawskich, organizacji Kościoła katolickiego na przełomie XVIII i XIX w., Kościoła katolickiego w okresie międzywojennym (1917–1944), działalności parafii katolickich w okresie radzieckim (1944–1988), odrodzenia Kościoła w niepodległej Republice Mołdawii zob. S.I. Cucharec, *Odrodzenie życia religijnego i społecznego Kościoła katolickiego w Mołdawii*, Kraków 2014, s. 11–51.

¹⁴ J. Derlecki, *Narodziny czy odrodzenie? Polska tożsamość w Mołdawii*, „Etnografia Polska” 2003, t. 47, s. 176; A. Danowska-Nowak, K. Nowak, *Między Wschodem a Zachodem. Wokół postaw i dylematów Polaków mołdawskich* [w:] *Polacy poza granicami kraju u progu XXI wieku. Różne oblicza polskiej tożsamości*, red. M. Michalska, Wrocław 2011, s. 225; też, tenże, *Między Wschodem a Zachodem. Wokół*

Największe skupiska mniejszości polskiej w Mołdawii to Kiszyniów, Komrat, Bielce, Soroki, a po wschodniej stronie Dniestru (w Naddniestrzu) Rybnica i Raszków. Styrcza i Grigorówka to wsie mołdawskie, gdzie prawie wszyscy mieszkańcy to potomkowie Polaków, a w Naddniestrzu jest to Słoboda-Raszków. W czasach ZSRR doszło do prawie całkowitej likwidacji polskich organizacji, zawieszenia działalności Kościoła katolickiego, co wpłynęło m.in. na stopniową degradację języka polskiego, zanikanie polskiej tożsamości. Dopiero po uzyskaniu niepodległości przez Mołdawię (1991 r.) sytuacja uległa poprawie¹⁵. Dzisiaj wielu Polaków to prawosławni, chociaż pochodzą z rodzin katolickich. Stało się tak dlatego, że system sowiecki uniemożliwiał wyznawanie katolicyzmu¹⁶.

W Republice Mołdawii działają polskie organizacje, m.in. w Kiszyniowie: Związek Polaków w Mołdawii¹⁷, Liga Polskich Kobiet¹⁸, Polskie Towarzystwo Medyczne¹⁹ oraz Stowarzyszenie „Dom Polski” w Bielicach²⁰ (z siedzibą redakcji miesięcznika „Jutrzenka”²¹, poświęconemu działalności Polonii mołdawskiej²²) i w Styrczy²³ (najbardziej zwarte skupisko mołdawskiej Polonii, określane jako „mała Warszawa”²⁴), Towarzystwo Polskiej Kultury „Jasna Góra” w Tyraspolu²⁵, Centrum Kultury w Tyraspolu²⁶, Stowarzyszenie Polskie „Polonia” w Rybnicy²⁷,

postaw i dylematów Polaków mołdawskich, „Jutrzenka” 2012, nr 5, s. 6; J. Derlecki, *Od społeczności lokalnej do mniejszości narodowej. Ludność polskiego pochodzenia w Mołdawii na początku XXI wieku*, Warszawa 2020, s. 119.

- 15 K. Kwiatkowska, *Pozycja języka polskiego wśród mołdawskiej Polonii*, „Jutrzenka” 2016, nr 11, s. 18–19. Kamila Kwiatkowska – lektorka języka polskiego na Państwowym Uniwersytecie Mołdawskim w Kiszyniowie.
- 16 *Świadekstwo w Mołdawii. Modlitwa Pańska pozwala myśleć o wspólnej drodze w wierze*, <https://misyjne.pl/swiadekstwo-moldawii-modlitwa-panska-pozwala-myslec-o-wspolnej-drodze-w-wierze/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- 17 Zob. *Związek Polaków w Mołdawii*, <http://www.akademiaperfecta.pl/organizacje-polonijne/zwiazek-polakow-w-moldawii.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- 18 Zob. *Liga Polskich Kobiet w Kiszyniowie*, „Jutrzenka” 2017, nr 11, s. 12–16.
- 19 Zob. *Polskie Towarzystwo Medyczne w Mołdawii*, <https://www.facebook.com/Polskie-Towarzystwo-Medyczne-w-Moldawii-138245189720160/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- 20 Zob. *Stowarzyszenie Dom Polski w Bielicach*, <https://www.facebook.com/pages/category/Community-Organization/Stowarzyszenie-Dom-Polski-w-Bielcach-1202230139791659/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- 21 M. Lubicz Miszewski, *Sytuacja szkolnictwa polskiego oraz ośrodków kultury polskiej w Mołdawii i Naddniestrzu*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2011, r. 37, z. 4, s. 72.
- 22 J. Derlecki, *Narodziny...*, dz. cyt., s. 173, 181.
- 23 Zob. *Święta majowe w ośrodkach polonijnych*, „Jutrzenka” 2018, nr 5, s. 7.
- 24 M. Lubicz Miszewski, *Organizacje polonijne w Mołdawii*, „Wschodnioznawstwo” 2009, t. 3, s. 83; zob. E. Pawlak, *Co słyszał w „Małej Warszawie”?*, „Polonia Mołdawska” 2018, nr 3, s. 26–27.
- 25 Zob. M. Pantuła, *15-lecie Towarzystwa Kultury „Jasna Góra” w Naddniestrzu*, „Jutrzenka” 2019, nr 10, s. 4–6; *Towarzystwo Polskiej Kultury „Jasna Góra” Naddniestrze Mołdawia*, <https://www.facebook.com/groups/462158971223229/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- 26 L. Wątróbski, *Centrum Kultury Polskiej „Jasna Góra” w Tyraspolu*, rozmowa z Markiem Pantułą, <https://polishexpress.com.au/centrum-kultury-polskiej-jasna-gora-w-tyraspolu/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- 27 Zob. *Stowarzyszenie polskie „Polonia” w Rybnicy*, <https://www.facebook.com/groups/110847581632112/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Relacje państwo–Kościół katolicki we współczesnej Republice Mołdawii...

Dom Polski „Wołodyjowski” w Raszkowie²⁸. Na Państwowym Uniwersytecie Mołdawskim w Kiszyniowie działa Centrum Języka i Kultury Polskiej. Równoległe z ich rozwojem swoją działalność rozszerza Kościół katolicki²⁹.

Arcybiskup Francesco Colasuonno (1925–2003) objął pieczę pasterską nad katolikami mołdawskimi w 1991 r. 2 lata później, w 1993 r., utworzono Administraturę Apostolską w Kiszyniowie, zaś w 2001 r. przekształcono ją w diecezję kiszyniowską. Jej zwierzchnikiem został A. Coșa. W latach 1994–1997 nuncjuszem Mołdawii został arcybiskup Angelo Acerbi, pełniący także funkcję nuncjusza Węgier³⁰. Między 1997 a 2003 funkcję nuncjusza pełnił Karl-Josef Rauber, następnie Jean-Claude Périsset (2003–2007), Francisco-Javier Lozano Sebastián (2007–2015), a od 2016 jest nim Miguel Maury Buendía³¹.

20 sierpnia 2002 r. Urząd do spraw Wyznań Republiki Mołdowy przez postanowienie numer 30 zatwierdził zmiany oraz kwestie dodane w ustawie administratury w Republice Mołdowy. Diecezja kiszyniowska, obejmująca całe terytorium państwa mołdawskiego, została uznana przez państwo w trybie Certyfikatu rejestracji nr 1654 z 20 sierpnia 2002 r.³²

W diecezji kiszyniowskiej istnieją następujące parafie: parafia Opatrzności Bożej, Kiszyniów; parafia św. Alojzego Scrosoppiego, Kiszyniów; parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa, Kiszyniów, Stăuceni; parafia św. Antoniego z Padwy, Crețoaia, Anenii Noi; parafia Podwyższenia Krzyża Świętego, Bendery³³; parafia św. Archaniołów, Bielce; parafia Miłosierdzia Bożego, Cupcini, Jedyńce; parafia Narodzenia św. Jana Chrzciciela, Glodeni; parafia Królowej Różańca, Styrca³⁴, Glodeni; parafia Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, Orgiejów³⁵; parafia św. Franciszka z Asyżu, Ryszkany; parafia Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, Grigorăuca, Sîngerei; parafia św. Józefa, Rybnica³⁶; parafia św. Marty, Sloboda-Raszków³⁷; parafia Świętej Trójcy, Tyraspol³⁸.

²⁸ Zob. *Obchody Święta Niepodległości. Polonijna kronika 2017*, „Jutrzenka” 2017, nr 11, s. 6–9; *Dom Polski w Raszkowie „Wołodyjowski”*, <http://humanamundi.pl/dom-polski-w-raszkowie-2/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

²⁹ J. Derlecki, *Narodziny...*, dz. cyt., s. 177.

³⁰ S.I. Cucharec, dz. cyt., s. 71–72.

³¹ *Nunciature to Moldova, Republic of*, <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dxxmd.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

³² S.I. Cucharec, dz. cyt., s. 57.

³³ M. Lubicz Miszewski, *Sytuacja szkolnictwa...*, dz. cyt., s. 87.

³⁴ J. Borzęcki, *Między Dniestrem a Prutem*, „Biuletyn Stowarzyszenia Wspólnota Polska” 2001, nr 8, s. 11.

³⁵ Zob. T. Mironic, *Z historii Kościoła w Orgiejowie*, „Jutrzenka” 2016, nr 1–2, s. 10.

³⁶ *The Congregation of the Priests of the Sacred Heart of Jesus. Parishes in Moldova*, <http://mol.scj.pl/en/parafie.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

³⁷ J. Borzęcki, dz. cyt., s. 11–12.

³⁸ *Diocese of Chișinău...*, dz. cyt. Na temat parafii zob. S.I. Cucharec, dz. cyt., s. 83–109.

Parafie te zostały zarejestrowane przez urzędy państwowe oraz otrzymały osobowość prawną³⁹. Parafie w Naddniestrzu tworzą odrębny naddniestrzański dekanat, wchodzący w skład diecezji kiszyniowskiej⁴⁰. Mają polskich proboszczów⁴¹.

W Mołdawii pracują księża sercanie⁴² i fideidoniści z różnych krajów⁴³. Za początek werbistowskiej działalności misyjnej w Mołdawii przyjmuje się rok 1996, kiedy to do Stauceni przybył ojciec Klaus Kniffki⁴⁴. W NRM również pracują księża sercanie, którzy oprócz pracy duszpasterskiej wspierają m.in. nauczanie języka polskiego wśród Polonii, są orędownikami zawiązywania organizacji polonijnych⁴⁵.

Dopiero czas pierestrojki w ramach ZSRR umożliwił odbudowę świątyn i odzyskanie zrabowanych pomieszczeń, m.in. zwrócono parafianom kiszyniowskim i bielckim budynki kościołów⁴⁶. Po upadku ZSRR oddano zagrabione wspólnocie katolickiej mienie⁴⁷.

Należy podkreślić, że „Diecezja kiszyniowska, obejmująca całe terytorium Mołdawii, stara się o odzyskanie własności kościelnej, zabranej w czasach, gdy kraj ten był częścią Związku Sowieckiego. Kościół katolicki pozwał w tej sprawie Republikę Mołdawii do sądu. [...] W komunikacie [diecezji – S.G.] podkreślono, że w czasach sowieckich Kościół katolicki w Mołdawii został wywłaszczony, a przez to pozbawiony miejsc kultu i innych nieruchomości, które stały się własnością państwa. Po ogłoszeniu niepodległości przez Mołdawię Kościół wielokrotnie zwracał się do nowych władz domagając się zwrotu prawa własności skonfiskowanych dóbr”⁴⁸.

W grudniu 2021 Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) odrzucił sprawę o spór majątkowy wniesioną przeciwko rządowi w 2012 r., w której spornym majątkiem była szkoła katolicka znacjonalizowana w czasach sowieckich. ETPC w swoim orzeczeniu stwierdził, że „Kościół katolicki nie wykorzystał wszystkich krajowych środków prawnych, aby zwrócić mienie zgodnie z decyzją rządu z 2002 r., która zezwalała grupom religijnym na dochodzenie prawa własności niektórych nieruchomości od władz lokalnych”⁴⁹.

39 S.I. Cucharec, dz. cyt., s. 82.

40 L. Wątróbski, dz. cyt.

41 *Świadectwo w Mołdawii...*, dz. cyt.

42 P. Kotwica, *Misja Naddniestrze*, <https://kosciol.wiara.pl/doc/4192659.Misja-Naddniestrze> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

43 *Świadectwo w Mołdawii...*, dz. cyt.

44 R. Czajka, *Werbiści w Mołdawii*, „Misjonarz” 2014, nr 12, s. 28.

45 M. Lubicz Miszewski, *Sytuacja szkolnictwa...*, dz. cyt., s. 81.

46 S.I. Cucharec, dz. cyt., s. 46, 250.

47 J. Derlecki, *Od społeczności...*, dz. cyt., s. 119.

48 *Mołdawia: Kościół pozwał państwo do sądu*, <https://www.piotrskarga.pl/moldawia--kosciol-pozwal-panstwo-do-sadu-,6918,i.htm> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

49 US Department of State, *Moldova 2021...*, dz. cyt.

III. SYTUACJA PRAWNA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO WE WSPÓŁCZESNEJ MOŁDAWII

Konstytucja Republiki Mołdawii uchwalona przez parlament w Kiszyniowie 29 lipca 1994 r. składa się z preambuły i 151 artykułów, które są pogrupowane w siedem tytułów. Ustawa zasadnicza stwierdza, że „Republika Mołdawii jest państwem suwerennym i niepodległym, jednolitym i niepodzielnym”⁵⁰ (art. 1 *Państwo Republika Mołdawii*, ust. 1) oraz „jest demokratycznym państwem prawa, w którym godność człowieka, jego prawa i wolności, swobodny rozwój osobowości ludzkiej, sprawiedliwość i pluralizm polityczny są najwyższymi wartościami i są gwarantowane”⁵¹ (art. 1, ust. 3).

„Republika Mołdawii zobowiązuje się przestrzegać Karty Organizacji Narodów Zjednoczonych i umów, których jest stroną, a także opierać swoje stosunki z innymi państwami na powszechnie uznanych zasadach i normach prawa międzynarodowego”⁵² (art. 8 *Przestrzeganie prawa międzynarodowego i umów międzynarodowych*, ust. 1), co jest istotne z uwagi na nierozwiązany konflikt⁵³ polityczny z NRM⁵⁴ oraz funkcjonowanie Terytorium Autonomicznego Gagauzja na południu kraju⁵⁵. Federacja Rosyjska sprawuje w znacznym stopniu kontrolę nad Naddniestrzem, np. poprzez stacjonowanie wojsk rosyjskich na jego obszarze⁵⁶.

Art. 10 ustawy zasadniczej Republiki Mołdawii odnosi się do jedności narodu i prawa do tożsamości. W ust. 2 niniejszego artykułu czytamy: „Państwo uznaje i gwarantuje prawo wszystkich obywateli do zachowania, rozwoju i wyrażania swojej tożsamości etnicznej, kulturowej, językowej i religijnej”⁵⁷.

Tytuł II konstytucji, *Podstawowe prawa, wolności i obowiązki*, składający się z 3 rozdziałów, został poświęcony problematyce ochrony praw i wolności

⁵⁰ *Konstytucja Republiki Mołdawii...*, dz. cyt., s. 69.

⁵¹ Tamże.

⁵² Tamże, s. 70–71.

⁵³ Zob. R. Rajczyk, *Republika Mołdawii: jedno państwo, dwa systemy* [w:] *Spotkania polsko-mołdawskie. Księga poświęcona pamięci Profesora Janusza Solaka*, red. M. Kosienkowski, Lublin 2013, s. 235; M. Lubicz Miszewski, *Geneza, przebieg i próby przezwyciężenia konfliktu o Naddniestrze*, „Zeszyty Naukowe WSOOWL” 2012, nr 3(165), s. 124–127.

⁵⁴ J. Solak dodaje, że NRM to zbuntowana prowincja Mołdawii, a władze NRM pozostają niezależne od Republiki Mołdawii od 1990 r., zob. J. Solak, *Mołdawia. Republika na trzy pęknięcia. Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar „zamrożonego konfliktu” o Naddniestrze*, Toruń 2009, s. 48. Na temat znacznego poparcia ludności naddniestrzańskiej dla utrzymania niezależności Naddniestrza od Republiki Mołdowy zob. M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska. Determinanty przetrwania*, Toruń 2010, s. 73–91.

⁵⁵ R. Rajczyk, *System konstytucyjny Mołdawii*, Warszawa 2014, s. 10; zob. J. Hatlas, *Gagauzja i Gagauzi. Historia i współczesność*, Poznań 2009.

⁵⁶ M. Kosienkowski, *Federacja Rosyjska wobec Naddniestrza*, Lublin 2008, s. 26.

⁵⁷ *Konstytucja Republiki Mołdawii...*, dz. cyt., s. 71.

człowieka i obywatela, poza przywołaniem tej kwestii w preambule ustawy zasadniczej. Poniżej zaprezentuję wybrane artykuły poświęcone temu zagadnieniu.

Art. 16 *Równość* (Tytuł II. *Podstawowe prawa, wolności i obowiązki*, Rozdział I. *Postanowienia ogólne*) gwarantuje równość wobec prawa bez względu na wyznawaną religię: „Wszyscy obywatele Republiki Mołdawii są równi wobec prawa i wobec władz publicznych, bez względu na rasę, narodowość, pochodzenie etniczne, język, religię, płeć, poglądy, przynależność polityczną, posiadany majątek i pochodzenie społeczne”⁵⁸ (art. 16, ust. 2). Akcentowana jest sądowa ochrona (art. 20) równości formalnej, która wyklucza dyskryminację m.in. ze względu na pochodzenie etniczne, język, wyznawaną religię, poglądy polityczne, pochodzenie społeczne (art. 16, ust. 2). Sądowa ochrona obejmuje obywateli, jak również cudzoziemców oraz osoby ze statusem bezpaństwowca (art. 19)⁵⁹.

Ustawa zasadnicza gwarantuje wolność sumienia, równość i niezależność od państwa wyznań religijnych, nie zapewnia żadnej religii uprzywilejowania, o czym traktuje art. 31 *Wolność sumienia* (Rozdział II. *Podstawowe prawa i wolności*). „Wszystkie wyznania religijne są niezależne i w swojej organizacji kierują się własnymi normami, spełniając warunki przewidziane ustawą”⁶⁰ (art. 31, ust. 2); „W stosunkach między wyznaniem zabrania się okazywania jakichkolwiek przejawów wrogości”⁶¹ (art. 31, ust. 3); „Wyznania religijne są autonomiczne, odrębne od państwa, i korzystają z jego wsparcia, w szczególności poprzez umożliwienie praktykowania religii w wojsku, szpitalach, zakładach karnych, domach opieki i sierocińcach”⁶² (art. 31, ust. 4).

Konstytucja mołdawska akcentuje autonomię związków wyznaniowych, a zatem ich prawo do samodzielnego tworzenia i rządzenia się własnym prawem wewnętrznym. Należy zgodzić się z Pawłem Boreckim, że „autonomia związków wyznaniowych w państwie świeckim (w tym w Mołdawii i NRM) nie ma absolutnego charakteru, nie oznacza immunitetu prawnego związków wyznaniowych. Jej granicą jest ustawodawstwo (prawo) powszechnie obowiązujące”⁶³.

Kolejny artykuł dotyczy wolności słowa i wypowiedzi. „Zakazane jest i podlega karze przewidzianej ustawą występowanie przeciwko i zniesławianie państwa i narodu, podżeganie do wojny napastniczej, nienawiści narodowej, rasowej lub religijnej, nawoływanie do dyskryminacji, separatyzmu terytorialnego, przemocy publicznej, jak i inne działania zagrażające porządkowi publicznemu”⁶⁴ (art. 32, ust. 3). Ponadto „Państwo zapewnia, na warunkach

⁵⁸ Tamże, s. 75.

⁵⁹ R. Rajczyk, *System konstytucyjny...*, dz. cyt., s. 16.

⁶⁰ *Konstytucja Republiki Mołdawii...*, dz. cyt., s. 80.

⁶¹ Tamże.

⁶² Tamże.

⁶³ P. Borecki, dz. cyt.

⁶⁴ *Konstytucja Republiki Mołdawii...*, dz. cyt., s. 80.

Relacje państwo–Kościół katolicki we współczesnej Republice Mołdawii...

określonych w ustawie, swobodę edukacji religijnej. Szkolnictwo państwowe ma charakter świecki”⁶⁵ (art. 35 *Prawo do nauki*, ust. 8).

„W odniesieniu do podstawowych dziedzin życia mołdawska konstytucja zapewnia prawo do: dostępu do edukacji na wszystkich poziomach, z zachowaniem bezpłatności edukacji publicznej i świeckiego charakteru, z gwarancją dla szkolnictwa religijnego oraz realizowanego w innych niż oficjalny językach, z zachowaniem obowiązkowego kształcenia w języku państwowym [...]”⁶⁶.

W 2010 r. nauczanie religii zostało wprowadzone jako przedmiot fakultatywny w mołdawskich szkołach. Istnieją dwa programy nauczania: prawosławno-katolicki oraz ewangelicki. Dwie Cerkwie są głównymi promotorami edukacji religijnej⁶⁷. W związku z tym biskup kiszyniowski A. Coșa wysłał 8 września 2010 r. do wszystkich parafii i instytucji kościelnych diecezji dwa pisma okólne:

1) wyjaśniające różne aspekty nauczania religii katolickiej w szkołach państwowych, informujące o tym, że nauczania religii odbywa się tylko w instytucjach kształcenia podstawowego i gimnazjalnego, w związku z postanowieniem rządu Republiki Mołdowy z 2 lipca 2010 r.;

2) związane z założeniem Akademii Studiów Teologicznych diecezji kiszyniowskiej⁶⁸.

Zgodnie z konstytucją mołdawską parlament ma prawo uchylać ustawy organiczne związane z kultem religijnym (Tytuł III. *Władze Publiczne*, Rozdział IV. *Parlament*, Część 3 *Ustawodawstwo*, art. 72, ust. 1, 3)⁶⁹.

W 1992 r. uchwalono ustawę o kultach⁷⁰, która gwarantowała wolność religijną nie tylko tradycyjnym wspólnotom wyznaniowym, ale również stosunkowo nowym grupom religijnym, np. mormonom. Z drugiej strony ustawa przewidywała m.in. prawo do kontrolowania przez państwo działalności gospodarczej i finansowej wyznań (art. 32) oraz skomplikowaną procedurę rejestracji⁷¹.

Dopiero w 2007 r. przyjęto nową ustawę o wolności sumienia, myśli i wyznania religijnego⁷². Zachowała ona przepis dotyczący nadzoru państwowego nad działalnością gospodarczą i finansową (art. 15, ust. 3), ale proces rejestracji został uproszczony. Należy podkreślić, że niektóre rządy wykorzystywały procedurę

⁶⁵ Tamże, s. 82.

⁶⁶ R. Rajczyk, *System konstytucyjny...*, dz. cyt., s. 17.

⁶⁷ H. Bulugea, *Moldova and Christian Education* [w:] *Encyclopedia of Christian Education*, red. G.T. Kurian, M.A. Lampert, New York 2015, s. 831; zob. K. Nowak, *Problemy szkolnictwa polskiego w Rumunii oraz Mołdawii dawniej i współcześnie*, „Jutrzenka” 2018, nr 5, s. 13–16.

⁶⁸ S.I. Cuharec, dz. cyt., s. 119.

⁶⁹ *Konstytucja Republiki Mołdawii...*, dz. cyt., s. 97–98.

⁷⁰ *General Law on Cults 1992*, *Law n. 979-XII of 24 March 1992 on Creeds*, <http://licodu.cois.it/?p=1273&lang=en> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

⁷¹ V. Sprinceana, *God in the “Border Zones”*, „Russian Politics & Law” 2014, t. 54, nr 4, s. 35.

⁷² *Law on religions denominations and their component parts*, n. 125 of 11 May 2007, <https://www.lawyer-moldova.com/2012/12/law-on-religious-denominations-and.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

rejestracyjną do blokowania oficjalnego uznania określonych wspólnot, np. Metropolii Besarabii⁷³. Chociaż ustawa z 2007 r. przewiduje równość wszystkich wyznań wobec prawa i władz publicznych, które są oddzielone od państwa (art. 15 ust. 1) czy nieingerencję państwa w sprawy związków wyznaniowych (art. 15 ust. 2), jednak zawiera przepisy podkreślające, że państwo i jego instytucje mogą współpracować z dowolnym wyznaniem religijnym (art. 15 ust. 4), a szczególnie znaczenie państwo przypisuje „religii chrześcijańsko-prawosławnej i odpowiednio Mołdawskiemu Kościołowi Prawosławnemu w życiu, historii i kulturze Republiki Mołdawii” (art. 15 ust. 5)⁷⁴. Ostatni przepis narusza zasadę równości i niedyskryminacji.

Procedura rejestracyjna jest taka sama dla wszystkich organizacji religijnych. Starająca się o rejestrację instytucja musi powiadomić o tym ministra sprawiedliwości; podać dokładną nazwę, którą będzie się posługiwać i pod którą ma być zapisana; musi też podać swój statut, ponieważ instytucją tą jest Kościół; musi opisać podstawowe zasady wiary i strukturę organizacyjną. Kościół jest zobowiązany do dołączenia sprawozdania ze środków finansowych, którymi dysponuje, winien zaznaczyć prawa i obowiązki członków znajdujących się w obrębie danego Kościoła. Jeśli wniosek o rejestrację złożono zgodnie z prawem, Ministerstwo Sprawiedliwości jest zobowiązane do rejestracji organizacji religijnej w ciągu 15 dni (art. 20, ust. 1–6)⁷⁵.

Rejestrowanie istnienia i funkcjonowania poszczególnych związków religijnych w Mołdawii nie jest obowiązkowe, ale jego brak niesie za sobą konsekwencje, ponieważ grupy religijne nie mają prawa do posiadania jakiejkolwiek własności, nie mogą ubiegać się np. o zezwolenie na budowę świątyni, nie mogą uzyskać przestrzeni publicznej, np. cmentarzy, nie mogą otwierać kont bankowych, zatrudniać pracowników czy przyjmować darowizn, gdyż w świetle prawa nie istnieją jako podmioty prawne. Jeżeli przyjmą darowiznę, jest im przydzielany kurator, który sprawuje kontrolę nad posiadanym dobrem⁷⁶.

Zmiany wprowadzone w listopadzie 2018 r. do ustawy z 2007 r. nie poprawiły sytuacji związków religijnych, które nadal napotykały trudności z rejestracją. W tej sytuacji specjalny sprawozdawca ONZ ds. Wolności Religijnej, Ahmed Shaheed, wezwał 4 listopada 2020 r. rządy różnych krajów, w tym Mołdawii, do „uchylenia wszystkich przepisów, które podważają korzystanie z praw człowieka do wolności religijnej oraz przekonania”⁷⁷.

⁷³ V. Sprinceana, dz. cyt., s. 35.

⁷⁴ *Law on religions...*, dz. cyt.

⁷⁵ Zob. S.I. Cucharec, dz. cyt., s. 54.

⁷⁶ Tamże, s. 54–55.

⁷⁷ *UN Expert Slams Limits On Minorities' Rights To Worship, Citing Russia, Iran, Among Others*, <https://www.rferl.org/a/un-minority-religious-rights--russia-iran-tajikistan-moldova-afghanistan/30931424.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023]; ACN International, *Religious Freedom in the World. Report 2021*

Wschodoznawca Kamil Całus zwraca uwagę na słabość mołdawskiego systemu prawnego, niespójną i dającą pole do szerokich interpretacji ustawę zasadniczą, szczególną rolę Sądu Konstytucyjnego, który musi dokonywać regularnych interpretacji konstytucji⁷⁸.

IV. SYTUACJA PRAWNA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO WE WSPÓŁCZESNYM NADDNIESTRZU

Ustawa zasadnicza nieuznawanego na forum międzynarodowym Naddniestrza z 2 września 1991 r.⁷⁹ składała się z preambuły oraz 117 artykułów, podzielonych na 15 rozdziałów uporządkowanych w VII częściach. Została przyjęta tydzień po ogłoszeniu przez kraj całkowitej niepodległości. Projekt konstytucji został przygotowany na podstawie trzech fundamentalnych dla początków istnienia nowego państwa aktów prawnych:

- 1) deklaracji o suwerenności Naddniestrzańskiej Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej;
- 2) deklaracji o niepodległości Naddniestrzańskiej Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej;
- 3) dekretu o władzy państwowej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej⁸⁰.

Konstytucja ta nie była wartością stabilną, przetrwała bowiem tylko cztery lata, a wiele jej postanowień pozostało martwych⁸¹.

W 1995 r. Naddniestrze przyjęło drugą konstytucję⁸². „Nie można się nie zgodzić z opinią, że część jej postanowień przypominała konstytucje skonstruowane na wzór radziecki, co stanowiło cechę charakterystyczną pierwszych ustaw zasadniczych wielu krajów powstałych po rozpadzie Związku Radzieckiego, zwłaszcza jeżeli były one uchwalane bardzo krótko po uzyskaniu niepodległości. [...] Z drugiej zaś strony nie można nie dostrzegać wielu cech świadczących o woli ustrojodawcy odejścia od kierunku autorytarnego i podążania drogą

Moldova, <https://acninternational.org/religiousfreedomreport/wp-content/uploads/2021/04/Moldova.pdf> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

⁷⁸ K. Całus, *Państwo niedokończone. 25 lat mołdawskiej niepodległości*, Warszawa 2016, s. 7.

⁷⁹ The Constitution (1991) of the Pridnestrovian Moldavian Republic of 2 September 1991.

⁸⁰ V. Serzhanova, *Pierwsza ustawa zasadnicza Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej*, „Przegląd Sejmowy” 2016, nr 6, s. 238. Na uwagę zasługuje zwłaszcza część II poświęcona obywatelstwu, podstawowym prawom, wolnościom i obowiązkom obywatela – rozdział IV. *Obywatelstwo* (art. 31–33) oraz rozdział V. *Podstawowe prawa, wolności i obowiązki obywatela NRM* (art. 34–55).

⁸¹ V. Serzhanova, *Pierwsza ustawa...*, dz. cyt., s. 242; też, *Status prawny Naddniestrza. Zarys problematyki* [w:] *Problem państw nieuznawanych we współczesnym świecie*, red. V. Serzhanova i in., Warszawa 2019, s. 17.

⁸² *Constitution of the Pridnestrovskaja Moldavskaja Respublica*, <https://mid.gospr.org/en/bht> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

ustroju demokratycznego, wprowadził on bowiem szereg demokratycznych zasad ustrojowych, szeroki katalog praw i wolności”⁸³.

Niniejsza ustawa zasadnicza wprowadza system naczelných zasad ustroju politycznego, wśród których znajdują się m.in. zasada państwa świeckiego oraz równości i niezależności związków wyznaniowych (art. 9, Rozdział I. *Zasady ustroju konstytucyjnego*)⁸⁴.

Konstytucja NRM wskazuje w kolejnym rozdziale (II. *Prawa, wolności, obowiązki i gwarancje człowieka i obywatela*⁸⁵), że podstawowe prawa i wolności człowieka są niezbywalne i przynależne mu od urodzenia (art. 16 konstytucji), a każdy ma prawo do życia, dopuszczając jednak orzekanie kary śmierci w wypadku ciężkich przestępstw przeciwko życiu (art. 19). Art. 17 gwarantuje równość wobec prawa bez względu na płeć, rasę, narodowość, język, religię, pochodzenie społeczne, przekonania, a także status osobisty i społeczny, zaś art. 30 zapewnia wszystkim obywatelom wolność sumienia i wyznania. Po nowelizacji z 2011 r. konstytucja wprowadza system naczelných zasad ustroju politycznego, wśród których znajdują się m.in.: zasada równości i poszanowania praw, zasada państwa świeckiego oraz równości i niezależności związków wyznaniowych⁸⁶.

19 lutego 2009 r. weszła w życie ustawa o wolności sumienia i związków wyznaniowych, która wymagała ponownej rejestracji wszystkich związków wyznaniowych do 31 grudnia 2010 r. Bez ponownej rejestracji miały one podlegać likwidacji⁸⁷.

W NRM istnieje bardzo skomplikowana procedura rejestracyjna grup wyznaniowych. Wymagania są następujące: grupy religijne muszą mieć co najmniej 10 członków, a ich aktywność powinna wynosić co najmniej 10 lat, podczas których mają ograniczone pozwolenie na zwracanie się do społeczeństwa. Poza tym grozi im utrata nieruchomości, jeśli działają bez rejestracji. Ustawodawstwo NRM nie jest zgodne z gwarancjami równości dla różnych grup religijnych ani z międzynarodowymi standardami⁸⁸. Rejestracja grup wyznaniowych

83 V. Serzhanova, *Obowiązująca Konstytucja Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej z 1995 r.*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2016, nr 4, s. 15–16.

84 Zob. też, *Powstanie Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej i jej implikacje*, „Studia Europejskie” 2017, nr 1, s. 261.

85 Serzhanova dodaje, że redakcja językowa tego tytułu jest niefortunna, ponieważ wynika z niej pojęcie „gwarancji człowieka i obywatela”, które w doktrynie nie istnieje. Ustrojodawcy chodzilo o gwarancję praw człowieka i obywatela, a chcąc uniknąć powtórzenia frazy „praw człowieka i obywatela”, sformułował on dosyć nieudaną lingwistycznie redakcję tytułu. Lepiej brzmiałby on: „Prawa, wolności i obowiązki człowieka i obywatela oraz ich gwarancje”; V. Serzhanova, *Obowiązująca Konstytucja...*, dz. cyt., s. 24.

86 Tamże, s. 25.

87 *European Association of Jehovah's Witnesses – Moldova*, „40th Session of the Universal Periodic Review” 2022, January/February, s. 3.

88 United Kingdom: Home Office, *Country Policy and Information Note – Moldova: Human rights in Transnistria*, 1 May 2017, <https://www.refworld.org/docid/59439c794.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Relacje państwo–Kościół katolicki we współczesnej Republice Mołdawii...

zapewnia im różne korzyści, np. możliwość posiadania i budowania miejsc kultu, otwarcia szkół wyznaniowych czy odprawiania nabożeństw w zakładach penitencjarnych⁸⁹.

Ponadto „ustawa z lipca 2021 r. wymaga, aby organizacje wyznaniowe, które działały w NRM przed 14 listopada 2016 r., ponownie zarejestrowały się w urzędach do końca 2021 roku. Kolejny przepis określa, które podmioty są odpowiedzialne za różne aspekty monitorowania organizacji religijnych: okręgowa «prokuratura» monitoruje przestrzeganie «ustawy» o wolności wyznania i związków wyznaniowych, rejestrująca «władza» czuwa nad przestrzeganiem statutu przez związki wyznaniowe, a lokalne «władze» kontrolują przestrzeganie obowiązku powiadamiania o wszczęciu lub kontynuacji działalności grupy wyznaniowej»⁹⁰.

Autor książki *Odrodzenie życia religijnego i społecznego Kościoła katolickiego w Mołdawii* zwraca uwagę na to, że w NRM nadal zdarzają się prześladowania na tle religijnym oraz że stwarza się trudności w rejestracji grupom wyznaniowym⁹¹.

V. UPRZYWILEJOWANA POZYCJA PRAWOSŁAWIA

Chociaż konstytucja mołdawska gwarantuje równość wszystkich religii i nie ma oficjalnej religii państwowej, jednak pozycja Mołdawskiego Kościoła Prawosławnego, wykorzystywanego przez rząd w celach propagandowych, jest tutaj uprzywilejowana. Włodzimierz (Kantarian), prawosławny Metropolita Kiszyniowa i Mołdawii, otrzymał paszport dyplomatyczny od rządu, jako autorytet religijny jest promowany przez media, pojawia się często na pierwszej stronie prorządowego czasopisma⁹².

Andrej Avram, były doradca rumuńskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Mołdawii, podkreśla: „Czasami mówiono, że Metropolia Kiszyniowa i Całej Mołdawii⁹³ korzystała z preferencyjnego traktowania w zakresie opodatkowania i darowizn z mienia publicznego na budowę kościołów; zarzuty, którym Mołdawski Kościół Prawosławny konsekwentnie zaprzeczał. Dominująca pozycja Metropolii Kiszyniowa i Całej Mołdawii znajduje również odzwierciedlenie w jej ścisłej współpracy z organami państwowymi. W związku z tym zawarła kilka umów o współpracy z instytucjami takimi jak Ministerstwo Pracy, Opieki Społecznej i Rodziny, Ministerstwo

⁸⁹ US Department of State, *Moldova 2021...*, dz. cyt.

⁹⁰ Tamże.

⁹¹ S.I. Cucharec, dz. cyt., s. 53–54.

⁹² Tamże, s. 55–56.

⁹³ Zwana także Mołdawską Cerkwią Prawosławną, Patriarchatem Moskiewskim.

Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Obrony i Sprawiedliwości. Przykładowo we współpracy z Ministerstwem Pracy Metropolia rozwinęła sieć usług społecznych, w tym żłobki i schroniska przy kościołach i klasztorach, a także zapewnia duchowe przewodnictwo personelowi wojskowemu i funkcjonariuszom policji, a także osadzonym w więzieniu”⁹⁴.

Innym przykładem może być poparcie rządu dla działań obywateli, które pozwala na pozyskiwanie środków finansowych na naprawy i renowację jednego z najstarszych klasztorów prawosławnych Mołdawii – klasztor Capriana (eparchia kiszyniowska). Prezydent Mołdawii Władimir Woronin (urzędujący w latach 2001–2009) uczestniczył w 2008 r. w uroczystościach jego poświęcenia. Docenił obywateli oraz przedsiębiorstwa krajowe i międzynarodowe przekazujące fundusze na odbudowę. Powiedział publicznie, że inny klasztor prawosławny Curchi, w środkowej Besarabii, „jest prawdziwym miejscem pielgrzymek i zauważył, że naprawy i odbudowy klasztorów są przykładem współpracy istniejącej między społeczeństwem, rządem i Kościołem”⁹⁵.

W najnowszym raporcie z 2021 r. na temat wolności religijnej w Mołdawii katolickiej organizacji Pomoc Kościołowi w Potrzebie (ACN International⁹⁶), uznawanej od 2011 r. za papieską fundację, czytamy: „Wolność religijna w Mołdawii dotyczy nie tylko jej prawnego uznania, ale także szerszego postrzegania religii, zwłaszcza na arenie politycznej. Chociaż Kościoły i związki wyznaniowe nie odgrywają oficjalnej roli w systemie politycznym kraju ani w procesie stanowienia prawa, Kościoły prawosławne w Mołdawii publicznie komentują kwestie polityczne i otwarcie wspierają niektórych polityków. W zamian partie polityczne utrzymują bliskie związki z duchowieństwem prawosławnym i wspierają finansowo działania Kościoła. Ponadto Mołdawski Kościół Prawosławny ma silne powiązania z Rosją i od dziesięcioleci promuje rosyjską agendę polityczną interweniując w proces wyborczy na rzecz bardziej konserwatywnych, prorosyjskich partii i kandydatów. Niemniej jednak prawdą jest również, że Mołdawski Kościół Prawosławny nigdy nie negował legitymacji demokratycznie wybranych władz”⁹⁷.

Raport wskazuje inne przykłady uprzywilejowanej pozycji prawosławia w Mołdawii: „Wybory parlamentarne w 2019 r. i prezydenckie w 2020 r. były przykładem politycznego wpływu Kościoła. W 2018 r. patriarcha prawosławny Cyryl [zwierzchnik Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego – S.G.] złożył wizytę

⁹⁴ A. Avram, *Religion and Forced Displacement in the Republic of Moldova*, <https://fpc.org.uk/religion-and-forced-displacement-in-the-republic-of-moldova/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

⁹⁵ S.I. Cucharec, dz. cyt., s. 56.

⁹⁶ Zob. *Aid to the Church in Need – ACN International*, <https://acninternational.org> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

⁹⁷ ACN International, *Religious Freedom...*, dz. cyt.

Relacje państwo–Kościół katolicki we współczesnej Republice Mołdawii...

w Mołdawii, podczas której prezydent Igor Dodon [prezydent Mołdawii w latach 2016–2020 – S.G.] został odznaczony religijnym orderem, milcząco demonstrując polityczne poparcie Moskwy dla swojej partii w wyborach parlamentarnych w 2019 roku. Po sukcesie swojej Partii Socjalistycznej prezydent Dodon określił prawosławie jako «jeden z filarów, na których opiera się państwowość Republiki Mołdawii, skarb pozostawiony jako dziedzictwo przez naszych przodków»⁹⁸. „Prezydent często podkreślał swoje wizyty w kościołach, klasztorach, a w wywiadzie telewizyjnym oświadczył, że podczas spotkania patriarcha Cyryl powiedział mu, że jego mandat jest wolą Boga”⁹⁹.

W podsumowaniu cytowanego raportu czytamy: „Mołdawia ogólnie chroni podstawowe prawa człowieka oraz wolności zgromadzeń, wypowiedzi i religii. Jednak ze względu na swoje znaczenie społeczno-polityczne Kościół prawosławny w społeczeństwie mołdawskim ma złożony wpływ na wolność religijną. Mołdawski model stosunków państwo-religijnych można najtrafniej określić jako preferencyjny, faworyzujący religię większości, co ma miejsce w innych krajach postsocjalistycznych, o ścisłym związku między tożsamością narodową a dominującą grupą wyznaniową. Przekłada się to często na korzyści polityczne dla uprzywilejowanej grupy wyznaniowej, jak szerokie zwolnienia, które mają pierwszeństwo przed prawami innych wspólnot religijnych. Ostatnie wybory prezydenckie (2020) podkreślają przywileje Kościoła prawosławnego, a także jego przydatność jako sojusznika rządzących, zwłaszcza w momentach niepewności społeczno-ekonomicznej”¹⁰⁰.

Z kolei w innym najnowszym *Raporcie Departamentu Stanu USA o Międzynarodowej Wolności Religijnej* (2021) czytamy również o uprzywilejowanej pozycji prawosławia w Mołdawii. Przykładem może być poparcie wyrażane dla prawosławia przez byłego prezydenta Igora Dodona i jego Partię Socjalistyczną, zwłaszcza podczas kampanii 11 lipca 2021 r. przed przedterminowymi wyborami parlamentarnymi¹⁰¹.

Raport stwierdza: „Według mniejszościowych grup religijnych w ciągu roku (2021) poprawił się szacunek dla wolności religijnej i oficjalne postawy wobec mniejszości religijnych, ponieważ nowy rząd, który objął urząd w sierpniu położył nacisk na wspieranie różnorodności religijnej. Urzędnicy nowego rządu uczestniczyli w wydarzeniach publicznych z Mołdawskim Kościołem Prawosławnym, z Besarabską Cerkwią Prawosławną, Kościołem katolickim, Społecznością Żydowską, Kościołem Zielonoświątkowym i innymi grupami mniejszościowymi. Jednak grupy mniejszościowe stwierdziły, że Mołdawski

⁹⁸ Tamże.

⁹⁹ Tamże.

¹⁰⁰ Tamże.

¹⁰¹ US Department of State, *Moldova 2021...*, dz. cyt.

Kościół Prawosławny nadal cieszy się korzystnym traktowaniem zgodnie z prawem¹⁰². Parlament mołdawski głosami 61 posłów (na 101) przegłosował 6 sierpnia 2021 r. wotum zaufania dla większościowego rządu proeuropejskiej i opowiadającej się za reformami Partii Działania i Solidarności. Premierem została Natalia Gavrilița¹⁰³.

Naddniestrze przynależy do eparchii dubosarsko-tyraspolskiej, wchodzącej w skład kiszyniowskiej metropolii Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej. W 1995 r. wikariat dubosarski został utworzony jako część metropolii Mołdawii. Biskupem został Justynian, konsekrowany w tym samym roku. 3 lata później, w 1998 r., utworzono eparchię dubosarsko-tyraspolską. Biskupem Tyraspola i Dubosary został Justynian (1998–2010), a obecnie jest nim biskup Sawa¹⁰⁴. Należy podkreślić, że język i kultura rosyjska dominują w życiu publicznym, kulturze popularnej i w codziennych relacjach mieszkańców NRM.

Przedstawiciele Cerkwi biorą udział we wszystkich świątach państwowych, np. w obchodach Dnia Zwycięstwa (9 maja), jak również w wydarzeniach o mniejszej randze¹⁰⁵. Po utworzeniu eparchii tyraspolsko-dubosarskiej współpraca przywódców naddniestrzańskich z Kościołem prawosławnym została zintensyfikowana¹⁰⁶.

Przykładem uprzywilejowanej pozycji prawosławia w Naddniestrzu jest wizyta patriarchy Cyryła w 2013 r. w Tyraspolu. Przed tą wizytą pojawiły się twierdzenia, że w rosyjskim prawosławiu powinno powstać arcybiskupstwo naddniestrzańskie¹⁰⁷. Była to pierwsza wizyta głowy Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej w NRM i dzień wolny od pracy. Według oficjalnych danych przybyło kilkanaście tysięcy osób. Patriarcha podkreślił w swoim wystąpieniu „historyczne znaczenie naddniestrzańskich ziem dla prawosławia, zauważając, że przelano tu w jego obronie wiele krwi”¹⁰⁸. Wizytę odebrano w NRM jako wsparcie w związku z trudnościami związanymi ze zbliżeniem Mołdawii do UE oraz jako kluczowe znaczenie dla wewnętrznej rywalizacji politycznej. Interpretowano ją również jako sygnał poparcia dla prezydenta NRM Jewgienija Szewczuka (2011–2016) w sporze z opozycją¹⁰⁹.

102 Tamże.

103 K. Całus, *Proeuropejski rząd w Mołdawii*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-08-06/proeuropejski-rzad-w-moldawii> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

104 ИСТОРИЯ, <http://www.diocese-tiras.org/page.php?id=1> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

105 P. Oleksy, dz. cyt., s. 72–73.

106 D.A. Zabarab, *The Role of the Orthodox Churches in Defining the Nation in Post-Soviet Moldova*, „Sudeuropa” 2011, t. 59, nr 2, s. 236.

107 D. Jakubek, V. Baar, *Rivalry between the Bessarabian and Moldovan Churches within the context of support of the Russian Church and politics*, <https://www.researchgate.net/publication/351082733> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

108 P. Oleksy, dz. cyt., s. 75.

109 Tamże.

Relacje państwo–Kościół katolicki we współczesnej Republice Mołdawii...

Wizyta patriarchy Cyryla była planowana już na 2011 rok, ale została odwołana, co uznano za wyraz braku zaufania do ówczesnego prezydenta NRM Igora Smirnowa (1991–2011)¹¹⁰. Miało to miejsce na dwa miesiące przed wyborami prezydenckimi. Był to wówczas sygnał, że „Smirnow nie może już liczyć na poparcie Cerkwi i Kremla”¹¹¹. Należy dodać, że Smirnow był jednym z twórców zbuntowanej republiki. Wykorzystywał instrumentalnie prawne możliwości celem kształtowania ustroju tego państwa¹¹². Często pojawiał się w telewizji obok duchownych, podkreślając rolę prawosławia w historii¹¹³.

Innym przykładem świadczącym o uprzywilejowanej pozycji prawosławia mogą być wystąpienia biskupa Justyniana, który często angażował się w sprawy publiczne. „W swych wystąpieniach zaznaczał on, odwołując się do historii, że miejsce zarówno Naddniestrza, jak i całej Mołdawii jest przy współwierzających – czyli przy Rosji. [...] Odwołując się do historycznych przykładów udowadniał, że jedynie prawosławna Rosja może obronić i zagwarantować spokojny rozwój mołdawskiego narodu”¹¹⁴.

Reasumując, należy podkreślić, że chociaż prawosławie jest religią większością w Mołdawii i w NRM, nie ma ono statusu religii państwowej, a państwo i Kościół są oficjalnie oddzielone. Konstytucje mołdawska i naddniestrzańska zapewniają wolność religijną, jednak w rzeczywistości jest inaczej. Warto zauważyć słabość obu systemów prawnych. Pozycja Cerkwi prawosławnej w obu podmiotach państwowych jest uprzywilejowana. Jest ona aktywna w debacie publicznej, angażuje się w politykę, popiera niektórych polityków.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

- ACN International, *Religious Freedom in the World. Report 2021 Moldova*, <https://acninternational.org/religiousfreedomreport/wp-content/uploads/2021/04/Moldova.pdf>.
- Constitution of the Pridnestrovskaja Moldavskaia Respublica*, <https://mid.gospr.org/en/bht> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- General Law on Cults 1992, Law n. 979-XII of 24 March 1992 on Creeds*, <http://licodu.cois.it/?p=1273&lang=en> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

¹¹⁰ D. Jakubek, V. Baar, dz. cyt.

¹¹¹ P. Oleksy, dz. cyt., s. 74.

¹¹² R. Rajczyk, *System konstytucyjny...*, dz. cyt., s. 76.

¹¹³ D.A. Zabarah, dz. cyt., s. 236.

¹¹⁴ P. Oleksy, dz. cyt., s. 74.

- Konstytucja Republiki Mołdawii*, wstęp i tłum. z j. rumuńskiego B. Zdaniuk, Warszawa 2014.
- Law on religions denominations and their component parts*, n. 125 of 11 May 2007, <https://www.lawyer-moldova.com/2012/12/law-on-religious-denominations-and.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova, *Key results of the 2014 Population and Housing Census*, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=en&id=5583> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- The Constitution (1991) of the Pridnestrovian Moldavian Republic of 2 September 1991.
- United Kingdom: Home Office, *Country Policy and Information Note – Moldova: Human rights in Transnistria*, 1 May 2017, <https://www.refworld.org/docid/59439c794.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- US Department of State, Moldova 2021, *Report on International Religious Freedom*, Washington, <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/moldova/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

OPRACOWANIA

- Aid to the Church in Need – ACN International*, <https://acninternational.org> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Avram A., *Religion and Forced Displacement in the Republic of Moldova*, <https://fpc.org.uk/religion-and-forced-displacement-in-the-republic-of-moldova/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Borecki P., *Państwo laickie w świetle dorobku współczesnego konstytucjonalizmu europejskiego*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza” 2016, nr 6, s. 173–191.
- Borzęcki J., *Między Dniestrem a Prutem*, „Biuletyn Stowarzyszenia Wspólnota Polska” 2001, nr 8, s. 9–13.
- Całus K., *Państwo niedokończone. 25 lat mołdawskiej niepodległości*, Warszawa 2016.
- Całus K., *Proeuropejski rząd w Mołdawii*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-08-06/proeuropejski-rzad-w-moldawii> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Coşa A., biskup, *Mołdawia: potrzebujemy księży z Polski. Wywiad*, <https://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,29621,moldawia-potrzebujemy-ksiezy-z-polski-wywiad.htm> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Cucharec S.I., *Odrodzenie życia religijnego i społecznego Kościoła katolickiego w Mołdawii*, Kraków 2014.
- Czajka R., *Werbiści w Mołdawii*, „Misjonarz” 2014, nr 12, s. 28–29.
- Danowska-Nowak A., Nowak K., *Między Wschodem a Zachodem. Wokół postaw i dylematów Polaków mołdawskich*, „Jutrzenka” 2012, nr 5, s. 4–10.

Relacje państwo–Kościół katolicki we współczesnej Republice Mołdawii...

- Danowska-Nowak A., Nowak K., *Między Wschodem a Zachodem. Wokół postaw i dylematów Polaków mołdawskich* [w:] *Polacy poza granicami kraju u progu XXI wieku. Różne oblicza polskiej tożsamości*, red. M. Michalska, Wrocław 2011, s. 221–232.
- Derlecki J., *Narodziny czy odrodzenie? Polska tożsamość w Mołdawii*, „Etnografia Polska” 2003, t. 47, s. 171–184.
- Derlecki J., *Od społeczności lokalnej do mniejszości narodowej. Ludność polskiego pochodzenia w Mołdawii na początku XXI wieku*, Warszawa 2020.
- Diocese of Chişinău. Moldova, <http://www.gcatholic.org/dioceses/diocese/chiso.htm> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Dom Polski w Raszkowie „Wołodujowski”, <http://humanamundi.pl/dom-polski-w-raszkowie-2/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Encyclopedia of Christian Education*, red. G.T. Kurian, M.A. Lampert, New York 2015.
- European Association of Jehovah’s Witnesses – Moldova, „40th Session of the Universal Periodic Review” 2022, January/February, s. 1–5.
- Góra S., Góra D., *Relacje państwo–Kościół katolicki oraz przemiany kulturowe na współczesnej Malcie – zasady a rzeczywistość*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2021, t. 13, s. 85–98.
- Hatlas J., *Gagauzja i Gagauzi. Historia i współczesność*, Poznań 2009.
- ИСТОРИЯ, <http://www.diocese-tiras.org/page.php?id=1> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Jakubek D., Baar V., *Rivalry between the Bessarabian and Moldovan Churches within the context of support of the Russian Church and politics*, <https://www.researchgate.net/publication/351082733> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Jesionek W.J., *Prawosławie w życiu gagauskiej społeczności w Mołdawii*, „Humanistyka i Przyrodoznawstwo” 2018, nr 24, s. 319–334.
- Kosienkowski M., *Federacja Rosyjska wobec Naddniestrza*, Lublin 2008.
- Kosienkowski M., *Naddniestrzańska Republika Mołdawska. Determinanty przetrwania*, Toruń 2010.
- Kotwica P., *Misja Naddniestrze*, <https://kosciol.wiara.pl/doc/4192659.Misja-Naddniestrze> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Kwiatkowska K., *Pozycja języka polskiego wśród mołdawskiej Polonii*, „Jutrzenka” 2016, nr 11, s. 18–20.
- Leksykon prawa wyznaniowego. 100 podstawowych pojęć*, red. A. Mezglewski, Warszawa 2014.
- Liga Polskich Kobiet w Kiszyniowie*, „Jutrzenka” 2017, nr 11, s. 12–16.
- Lubicz Miszewski M., *Geneza, przebieg i próby przewyciężenia konfliktu o Naddniestrze*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2012, nr 3(165), s. 121–138.
- Lubicz Miszewski M., *Organizacje polonijne w Mołdawii*, „Wschodnioznawstwo” 2009, t. 3, s. 77–87.

- Lubicz Miszewski M., *Sytuacja szkolnictwa polskiego oraz ośrodków kultury polskiej w Mołdawii i Naddniestrzu*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2011, r. 37, z. 4, s. 59–89.
- Mironic T., *Z historii Kościoła w Orgiejowie*, „Jutrzenka” 2016, nr 1–2, s. 10–12.
- Mitropolia Chişinăului şi a Întregii Moldove. Eparhii, <https://mitropolia.md/eparhii/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Mołdawia: Kościół pozwał państwo do sądu, <https://www.piotrskarga.pl/moldawia--kosciol-pozwal-panstwo-do-sadu-6918,i.htm> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Nowak K., *Problemy szkolnictwa polskiego w Rumunii oraz Mołdawii dawniej i współcześnie*, „Jutrzenka” 2018, nr 5, s. 13–16.
- Nunciature to Moldova, Republic of, <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dxxmd.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Obchody Święta Niepodległości. Polonijna kronika 2017, „Jutrzenka” 2017, nr 11, s. 6–9.
- Oleksy P., *Wspólnota z przypadku. Studium tożsamości mieszkańców Naddniestrza*, Gniezno 2016.
- Panainte S., *Secularism in Republic of Moldova – politics of religion or religious politics: where do we draw the boundaries?*, „Romanian Journal of Political Science” 2006, t. 6, nr 2, s. 89–100.
- Pantuła M., *15-lecie Towarzystwa Kultury „Jasna Góra” w Naddniestrzu*, „Jutrzenka” 2019, nr 10, s. 4–6.
- Pawlak E., *Co słychać w „Małej Warszawce”?*, „Polonia Mołdawska” 2018, nr 3, s. 26–27.
- Pietrzak M., *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 1993.
- Polskie Towarzystwo Medyczne w Mołdawii, <https://www.facebook.com/Polskie-Towarzystwo-Medyczne-w-Moldawii-138245189720160/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].
- Rajczyk R., *Republika Mołdawii: jedno państwo, dwa systemy* [w:] *Spotkania polsko-mołdawskie. Księga poświęcona pamięci Profesora Janusza Solaka*, red. M. Kosienkowski, Lublin 2013, s. 235–242.
- Rajczyk R., *System konstytucyjny Mołdawii*, Warszawa 2014.
- Serzhanova V., *Obowiązująca Konstytucja Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej z 1995 r.*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2016, nr 4, s. 13–32.
- Serzhanova V., *Pierwsza ustawa zasadnicza Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej*, „Przegląd Sejmowy” 2016, nr 6, s. 235–243.
- Serzhanova V., *Powstanie Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej i jej implikacje*, „Studia Europejskie” 2017, nr 1, s. 253–269.
- Serzhanova V., *Reflections over the Legal and Constitutional Status of Transnistria*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2017, nr 6(40), s. 71–86.
- Serzhanova V., *Status prawny Naddniestrza. Zarys problematyki* [w:] *Problem państw nieuznawanych we współczesnym świecie*, red. V. Serzhanova i in., Warszawa 2019, s. 160–173.

Relacje państwo–Kościół katolicki we współczesnej Republice Mołdawii...

Solak J., *Mołdawia. Republika na trzy pęknięta. Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar „zamrożonego konfliktu” o Naddniestrze*, Toruń 2009.
Sprinceana V., *God in the “Border Zones”, „Russian Politics & Law”* 2014, t. 54, nr 4, s. 34–52.

Stowarzyszenie Dom Polski w Bielcach, <https://www.facebook.com/pages/category/Community-Organization/Stowarzyszenie-Dom-Polski-w-Bielcach-1202230139791659/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Stowarzyszenie polskie „Polonia” w Rybnicy, <https://www.facebook.com/groups/1108475816332112/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Stowarzyszenie Pomocy Polakom na Wschodzie „Kresy”, <https://kresy-krakow.com.pl> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Świadectwo w Mołdawii. Modlitwa Pańska pozwala myśleć o wspólnej drodze w wierze, <https://misyjne.pl/swiadectwo-moldawii-modlitwa-panska-pozwala-myslec-o-wspolnej-drozdze-w-wierze/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Święta majowe w ośrodkach polonijnych, „Jutrzenka” 2018, nr 5, s. 7.

The Congregation of the Priests of the Sacred Heart of Jesus. Parishes in Moldova, <http://mol.scj.pl/en/parafie.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Towarzystwo Polskiej Kultury „Jasna Góra” Naddniestrze Mołdawia, <https://www.facebook.com/groups/462158971223229/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Turcescu L., Stan L., *Church-state conflict in Moldova: the Bessarabian Metropolitanate*, „Communist and Post-Communist Studies” 2003, t. 36, s. 443–465.

UN Expert Slams Limits On Minorities’ Rights To Worship, Citing Russia, Iran, Among Others, <https://www.rferl.org/a/un-minority-religious-rights-russia-iran-tajikistan-moldova-afghanistan/30931424.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Wątróbski L., *Centrum Kultury Polskiej „Jasna Góra” w Tyraspolu*, rozmowa z Markiem Pantułą, <https://polishexpress.com.au/centrum-kultury-polskiej-jasna-gora-w-tyraspolu/> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

Zabarah D.A., *The Role of the Orthodox Churches in Defining the Nation in Post-Soviet Moldova*, „Sudeuropa” 2011, t. 59, nr 2, s. 214–237.

Związek Polaków w Mołdawii, <http://www.akademiaperfecta.pl/organizacje-polonijne/zwiazek-polakow-w-moldawii.html> [dostęp: 25 kwietnia 2023].

STRESZCZENIE

W społeczeństwie mołdawskim i naddniestrzańskim Kościół prawosławny ma charakter większościowy, a Kościół katolicki należy do wyznań mniejszościowych. Pod względem prawnym Republika Mołdawii i Naddniestrzańska Republika Mołdawska (potocznie Naddniestrze) to państwa świeckie, gdzie państwo i Kościół są oficjalnie

oddzielone. Chociaż konstytucje obu podmiotów państwowych zapewniają wolność religijną, jednak w praktyce rząd nie zawsze przestrzega tego prawa. Pozycja prawosławia jest uprzywilejowana. Cerkiew prawosławna korzysta z uprzywilejowanego statusu kosztem innych wspólnot religijnych.

Słowa kluczowe: Mołdawia, Naddniestrze, państwo świeckie, Kościół katolicki, prawosławie

SUMMARY

STATE-CATHOLIC CHURCH RELATIONS IN CONTEMPORARY MOLDOVA AND TRANSNISTRIA VERSUS THE POSITION OF THE ORTHODOX CHURCH

In Moldovan and Transnistrian society, the Orthodox Church holds a majoritarian character and the Catholic Church there belongs to minority denominations. Legally speaking, the Republic of Moldova and the Transnistrian Moldavian Republic (commonly known as Transnistria) are secular bodies and the state and the Church are officially separated. While the constitutions of both state bodies provide religious freedom, in practice, however, the administration does not always respect this right. The position of the Orthodox Church is privileged. The Orthodox Church enjoys a privileged status at the expense of the other religious communities.

Key words: Moldova, Transnistria, secular state, Catholic Church, Orthodox Church